

Haiguste ennetamise tegevuskava aastaks 2014

Projekt	Sihtrühm	Planeeritud ravijuhtude arv 2014	Ressurssjuhtimis-tegevuseks eurodes	Projekti tegevusega seotud asutused	Haigekassa tegevused projekti elluviimisel	Projekti arengusuunad järgneva kaheks aastaks
1. Vastsündinute fenüülketonuuria ja hüpotüreoosi skriiningu projekt	Vastsündinud lapsed	14500	17000	Kõik sünnitusabi osutavad tervishoiuasutused (16), analüüse teostab 1 labor	Hõlmatus jälgimise indikaatori väljatöötamine ja avaldamine	Järgnevate aastate perspektiivis integreerida sünnitusabi osaks.
2. Vastsündinute kuulmise skriining	Vastsündinud lapsed	14500	17000	Sünnitusabi ja pediaatria eriala teenuseid osutavad tervishoiuasutused (18)	Hõlmatus jälgimise indikaatori väljatöötamine ja avaldamine	2014. aastal liituvad projektiga Hiiumaa Haigla ja Tallinna Lastehaigla. Järgnevate aastate perspektiivis plaan integreerida sünnitusabi osaks.
3. Noorsportlaste tervisekontroll spordiga seotud terviseriskide ennetamiseks	9-19 aastased noored, kelle treeningkoormus on vähemalt 6 tundi nädalas	10000	17000	Taastusravi erialal noorte sportlaste uuringutega tegelevad raviasutused (6), lisaks koostöö spordiklubide/ spordierialaliitudega	Lepingupartnerite valik perioodiks alates 01.04.2014. Koostöö teavitamisel. Koostöö perearstide ja projekti vahel.	Täpsemalt töötada välja põhimõtted, kui paljud sportivatest noortest peavad tervisekontrolli saama oma perearsti juures ning mis on näidustused eriarstiabis tervisekontrolliks.
4. Noorte	15-24	34000	17000	Noorte	Lepingupartnerite	Teenuse arendamine suunaga

reproduktiivtervis ealane nõustamine ja seksuaalsel teel levivate haiguste ennetamise projekt	aastased noored			seksuaaltervisealaseid nõustamisteenuseid osutavad tervishoiuasutused (17)	valik perioodiks alates 01.04.2014. Koostöö teavitamisel. Koostöö pere- ja kooliõdede ja projektiteenuse vahel.	õendusabiteenuste pakkumisele keskustes. Kvaliteedi tagamine ja kontroll, koostöö, noormeeste osaluse suurendamine. Tegevuse vähenemine kasv järgnevatel aastatel on seotud teadlikkuse tõusu ja ennetavate teenuste vajaduse ja kättesaadavuse laiendamisega.
5.Emakakaelavähki varajase avastamise projekt	30-55 aastased naised	20000	Riikliku vähistrateegia vahenditest Tervise Arengu Instituudi poolt	Günekoloogia erialal tegutsevad raviasutused (20), sõeluuringus osalevad laborid (8)	Lepingupartnerite valik perioodiks alates 01.04.2014. Kutsete saatmine kindlustatutele, infotelefoni kaudu info saamise võimaluse pakkumine. Infolihtede ülevaatamine. Teavitamine meedias koostöös erialaühendustega.	Koostöö partneritega tegevuse kvaliteedi kontrolliks (proovi võtmine ja laborikvaliteet), hõlmatus tõhustamine. Kättesaadavuse suurendamine järgnevatel aastatel – eeldatavalt osaleb projektis enam partnereid, tegevust teadvustatakse ka haiglatasandil kui organiseeritud sõeluuringutegevust. Selleks et saavutada eeldatav hõlmatus, peaks sihtrühm aasta- aastalt ca 10% suurenema arvestades ka raviasutustesisest töökorraldust ja haigekassa tagasisidet.
6.Rinnavähki varajase avastamise projekt	50-62 aastased naised, kellele ei ole eelneva aasta	35000	Riikliku vähistrateegia vahenditest Tervise	Radioloogilisi teenuseid teostavad raviasutused (7), sh 2 raviasutust osutavad teenuseid ka liikuva	Lepingupartnerite valik perioodiks alates 01.04.2014. Kutsete saatmine kindlustatutele,	Vajalik on tervisetehnoloogia hindamise ja sellega seotud materjalide analüüs ja sellest tulenevate arenduste kavandamine. Vajalik on materjalide uuendamine- infolehes peavad olema nii

	jooksul mammograaf ilist uuringut tehtud		Arengu Instituudi poolt	mammograafia- üksusega	infotelefoni kaudu info saamise võimaluse pakkumine. Infolehtede ülevaatamine. Teavitamine meedias.	skriiningu positiivsed kui negatiivsed küljed. Võib mõjutada hõlmatust.
--	---	--	-------------------------------	---------------------------	--	--

1. “Vastsündinute fenüülketonuuria ja hüpötüreoosi skriiningu projekt”

Projekti kaugeesmärgiks on fenüülketonuuria (FKU) ja hüpötüreoosi (HT) hilisest avastamisest tingitud püsivate tervisekahjustuste ennetamine. Lähieesmärgiks on säilitada FKU ja HT skriininguga hõlmatus 99% ning ennetada seeläbi FKU või HT hilisest avastamisest tingitud ajukahjustusi ja invaliidistumist ning ohjata FKU haigete patsientide fenüülalaniini tase (eelnevatel aastatel on hõlmatus hoitud 99% tasemel).

Projekti sihtrühmad: Sihtrühmaks on kõik vastsündinud lapsed, vastava aasta uuritavate arvu alusel *ca* 14500 last.

Projekti tegevuste kirjeldus: Projekti raames tehakse kõigile vastsündinutele sünnitusabi osutavas tervishoiuasutuses türeotropiini (TSH) ja fenüülalaniini uuring, normist erineva leiu puhul vajadusel ka korduvuuringud. Uuringud teostatakse tsentraalselt ühes laboris. Vajadusel tegevus ja koostöö perearstidega lapse korduvuuringule suunamiseks (diagnoosi kinnitumiseks).

Projekti juhtimistegevused: projekti tegevusjuhise/kvaliteedistandardi rakendamine; projektiga seotud tervishoiuasutuste koostöö tagamine; projektis osalevate tervishoiuasutuste ja isikute juhendamine; koostöö sihtrühma teavitamisel, s.h. skriiningu tulemustest, teavitamine sünnitusmajades ja Interneti vahendusel; projekti tulemuste analüüs; projektis osalejate rahulolu hindamine.

2. “Vastsündinute kuulmise skriining”

Projekti kaugeesmärgiks on kuulmishäirete hilisest avastamisest tingitud vaimse tervise alaarengute püsiv langus. Lähieesmärgiks on hõlmata skriininguga 88% vastsündinutest aastaks 2013 ning ennetada seeläbi kuulmishäirete hilisest avastamisest tingitud vaimse tervise alaarengut, määrates kuulmislävi hiljemalt 3 elukuuks ja alustades rehabilitatsiooni hiljemalt 6 elukuuks. 2009.aasta tegevustega hõlmati 88% vastsündinutest, 2010 aasta tegevustega 93% ja 2011. aastal 84% vastsündinutest. 2013 aastaks on kavandatud hõlmatus 98% osalevates raviasutustes ehk kokku hõlmatus 88% vastsündinutest.

Projekti sihtrühmad: 14500 vastsündinud last, suuremates sünnitushaiglates ja vastsündinute intensiivraviosakonnas viibinud lapsed.

Projekti tegevuste kirjeldus: Vastsündinule tehakse otoakustiliste emissioonide uuring ning vajadusel täiendavad uuringud. Normist erineva leiu puhul eeltoodule lisaks ka korduvad uuringud või aju bioelektriliste potentsiaalide uuring. Projekti raviasutustesse lisandub Hiiumaa Haigla ja Tallinna Lastehaigla, kus rakendatakse ka riskivastsündinutele korduvuuringud.

Projekti juhtimistegevused: projekti tegevusjuhise/kvaliteedistandardi uuendamine ja rakendamine; projektiga seotud tervishoiuasutuste ja perearstide tegevuse koostöö tagamine; projektis osalevate tervishoiuasutuste ja isikute juhendamine; koostöö sihtrühma teavitamisel,

s.h. sünnitusmajades ja Interneti vahendusel; projekti tulemuste analüüs, koostöö projekti välishindamise läbiviimisel; projektis osalejate rahulolu hindamine.

3. „Noorsportlaste tervisekontroll spordiga seotud terviseriskide ennetamiseks”

Projekti kaugesmärgiks on haarata 50% noorsportlastest (9-19aastased noored, kelle treeningkoormus on vähemalt 6 tundi nädalas) ennetavate terviseuuringutega. Terviserikete avastamine enne suure intensiivsusega sportimist vähendab südame- veresoonehaiguste, hilisemate tõsiste tervisekahjustuste ja äkksurma esinemissagedust. Projekti kaasnevaks eesmärgiks on ka spordiga seotud vigastuste, tugi-liikumissüsteemi ja üldiste ülekoormussündroomide esinemissageduse vähenemine. Lähieesmärk on aastal 2014 rakendada üle-Eestiliselt juhisele tuginevad noorsportlaste terviseuuringud ning tagada uuringud 10000-le noorele, s.h. suunates uuringud eelkõige noortele, kes treenivad üle 8 tunni nädalas (vähemalt 50%). Projekti tulemuslikkuse hindamise näitajateks on noorsportlaste terviseuuringutega hõlmatus, avastatud terviserikete arv (sh südamehaiguste riskitegurid jms) ning tulenevalt sellest noorsportlaste ohutusele vastava sportimisintensiivsuse tagamine.

Projekti sihtrühmad: Noorsportlaste tervisekontroll on 9-19 aastastele noortele, kes spordivad regulaarselt lisaks kooli kehalise kasvatus tunni vähemalt 6 tundi nädalas (edaspidi *noorsportlased*).

Projekti tegevuste kirjeldus: Kehalisele võimekusele mittevastava koormusega ja avastamata terviseprobleemidega treenimise tagajärjel aga võivad tekkida tõsised tervisekahjustused (näiteks südame-veresoone ja tugi-liikumissüsteemi kahjustused) või ka äkksurm. Projekti raames teavitatakse tervishoiutöötajaid, spordiklubisid, trenereid ja lapsevanemaid noorsportlaste tervisekontrolli vajadustest ja võimalustest. Noorele teostatakse spordialale vastav esmane uuringute kompleks ning vajadusel ka täiendavad uuringud. Olenevalt noorsportlase treeningkoormusest ja spordiala iseloomust rakendatakse esmase skriininguna kas kompleksi A, B või C. Kompleksi C rakendatakse esmase skriininguna 6-8 tundi nädalas lisaks kehalisele kasvatus trenažöörile noorsportlastele mitte enam kui kord kahe aasta jooksul. Kompleksi A või B rakendatakse esmase skriininguna üle 8 tunni nädalas (lisaks kehalisele kasvatus trenažöörile) noorsportlastele mitte enam kui kord aasta jooksul.

Kompleks A: Eriarsti esmane vastuvõtt, sh küsimustik, füüsikaline uuring, terviseuuringu kokkuvõtte, tõendi väljastamine, elektrokardiograafia koos kompuuteranalüüsiga, elektrokardiograafia koormustest ja spirograafia.

Kompleks B: Eriarsti esmane vastuvõtt, sh küsimustik, füüsikaline uuring, terviseuuringu kokkuvõtte, tõendi väljastamine, elektrokardiograafia koos kompuuteranalüüsiga, elektrokardiograafia koormustest, spirograafia ja hapnikutarbimise kompleksuuring.

Kompleks C: Eriarsti esmane vastuvõtt, sh küsimustik, füüsikaline uuring, terviseuuringu kokkuvõtte, tõendi väljastamine, elektrokardiograafia koos kompuuteranalüüsiga ja spirograafia.

Täiendavaid uuringuid või teenuseid noorsportlastele rakendatakse vaid meditsiinilisel näidustusel. Projekti raames tehtavad teenused ei sisalda uuringuid, mille eesmärgid on seotud kehalise võimekuse hindamisega ning andmete kogumisega treeningute planeerimiseks.

Sportimist piiravate ajutiste või püsivate patoloogiate korral antakse asjakohased suunised sportimisintensiivsuse korrigeerimiseks, vajadusel suunatakse täiendavatele uuringutele või ravile.

Projekti juhtimistegevused: projekti tegevusjuhise/kvaliteedistandardi rakendamine; tervishoiutöötajate täiendkoolitus ja pädevuse hindamissüsteemi arendamine; projektiga seotud tervishoiuasutuste ja perearstide koostöö tagamine ja koolitused; projektis osalevate tervishoiuasutuste ja isikute juhendamine; koostöö sihtrühma teavitamisel noorsportlaste terviseuuringute korrast, s.h. spordialaliitude, spordiklubide, spordikoolide, koolide ja erialaliitude vahendusel ning koostöö haigekassa terviselehekülgedel teavitamisel; projekti tulemuste koondamine ja tulemuste analüüs ning projektis osalejate rahulolu hindamine.

Täiendav info: www.noorsportlane.ee

4. “Noorte reproduktiivtervisealane nõustamine ja seksuaalsel teel levivate haiguste ennetamise projekt”.

Projekti kaugesmäärgiks on Eesti noorte hea reproduktiivtervis, mis väljendub legaalselt indutseeritud abortide abortiivsuskordaja languses vanuses 15-24 (aastal 2009 abortide arv teismeliste hulgas 342) aastaks 2013 võrreldes eelnevate aastatega, samuti korduvabortide esinemissageduse languses ja sugulisel teel levivatesse haigustesse esmashaigestumuse languses. Projekti lähieesmärkideks on hõlmata aastaks 2013 noortekeskuste teenustega vähemalt 26000 noort, s.h. 20% esmaseid pöördumisi ja 6% noormeeste pöördumisi (2009.aastal 26907, 2010 aastal 26323, 2011 aastal 25725).

Projekti sihtrühmad: Projekti noored on kuni 24 aastased noored, kes vajavad seksuaaltervisega seotud konsultatsioone ja uuringuid. Sihtrühma suuruseks on 26000 noort, osa noori külastab keskuksi mitmel korral aastas, mistõttu ravijuhtude arv on kavandatud 34000 visiiti.

Projekti tegevuste kirjeldus: Noorte reproduktiivtervise projekti raames on töös maakondades noorte seksuaaltervise nõustamiskeskused. Keskustes on võimalik noortel kontrollida sugulisel teel leviva haiguse kahtlust ja saada seksuaaltervise alast nõu, esmaste külastuste eesmärgiks on ka rasestumisvastaste vahendite määramine, ent pidevad rasestumisvastaste vahendite tarvitajad peavad korduvad retseptid saama oma perearsti kaudu. Noorte nõustamiskeskused vastavad noortespetsiifilise teenuse kvaliteedinõuetele (pädev ja noortesõbralik personal, privaatsus, kättesaadavus jne). Teenuse kättesaadavus sihtrühmale tuleb tagada 4 nädala jooksul registreerumisest.

Seksuaalsel teel levivate haiguste ennetamine või noorte reproduktiivtervisealane nõustamine, s.h kordusretsepti väljakirjutamine suukaudsetele hormonaalsetele kontratseptiividele, seksuaalsel teel levivate haiguste ennetamine, reproduktiivtervise esmane või korduv nõustamine (esmaavalikuna õe/ämmaemanda, vajadusel eriarsti või kliinilise psühholoogi vastuvõtt, uuringud), vajadusel emakasisese vahendi paigaldamine. Hormonaalsetele kontratseptiivide pidevalt tarvitajad saavad (kordus)retsepti väljakirjutamise eesmärgil pöörduda ämmaemanda vastuvõtule nõustamiskeskusesse kuni 2 korda aastas, kuna pidevalt

hormonaalseid kontratseptive tarvitavatel noortel on võimalik saada retsept ka oma perearstilt.

Projekti juhtimistegevused: projekti tegevusjuhise/kvaliteedistandardi rakendamine; projektis osalevate tervishoiuasutuste koostöö tagamine; projektis osalevate tervishoiuasutuste ja isikute juhendamine; projektis osalevate tervishoiutöötajate täiendkoolitus, s.h. projekti tulemuste edastamise teavitamine ja juhendamine; koostöö sihtrühma teavitamisel, s.h. läbi meedia, nõustamiskeskuste tööd kajastaval kodulehel, koostöös koolitervishoiutöötajatega; arendustegevused HIV testimise nõustamise arendamiseks, projekti tulemuste analüüs; tegevusauditid; projektis osalejate rahulolu hindamine.

Täiendav info: www.amor.ee

5. “Emakakaelavähi varajase avastamise projekt”

Emakakaelavähi varajase avastamise projekti kaugeesmärgiks on emakakaelavähi suremuse ja haigestumise vähenemine ning viie aasta suhtelise elulemuse suurenemine, **lähiesmärgiks** on sihtrühma (30-55 aastased naised) skriininguga hõlmatus aastaks 2013 70%, ning skriininguga avastatud vähieelsete seisundite ja algstaadiumis emakakaela vähkide osakaal on ca 6%. Hõlmatus arvesse läheb nii ennetusprojekti kui eriarstiabi raames tehtud PAP test, kutsutute hõlmatus (% uuringule kutsututest, kellel on 3 aasta jooksul teostatud tsütoloogiline uuring) oli 2011.aastal 73%, 2012 aastal 72%.

Projekti sihtrühmad: Sihtrühm on naised vanuses 30-55 aastat. Kutsed saadetakse 2014 aastal **1959, 1964, 1969, 1974, 1979 ja 1984** aastal sündinud ja ravikindlustust omavatele naistele.

Projekti tegevuste kirjeldus: Uuringute läbiviimiseks on rakendunud kutsete süsteem, eesmärgiks teha uuringud võrdselt kättesaadavaks. Kutsutute nimekirja koostab Haigekassa ravikindlustuse andmekogu alusel. Nimeline skriiningukutse saadetakse tsentraalselt aasta jooksul ligikaudu 53000-le naisele posti teel Haigekassa poolt (aadressi andmed rahvastikuregistrist) Tervise Arengu Instituudi rahastamisel. Kutsel on kirjas kõigi projektis osalevate tervishoiuasutuste registreerimise telefoninumber. Kutsega on kaasas infoleht, kus selgitatakse uuringu läbiviimise üksikasju. Projekti raames tehakse naisele ämmaemanda või vajadusel naistearsti poolt Papanicolaou meetodil günekotsütoloogiline (PAP) uuring emakakaelale ja emakakanalile. Uuringu läbiviimisel ämmaemanda poolt ei teostata naise günekoloogilist läbivaatust. Normist erineva leiu puhul haigustekitaja tüpiseerimine või grupi määramine PCR-meetodil, DNA analüüs PCR-meetodil HPV määramiseks (vale-positiivsete välistamiseks), soovi korral ka HIV uuring. Uuringus osalenud naised teavitatakse uuringutulemuste kohta vastavalt kokkuleppele naisega kas suuliselt või kirjalikult (sh võimalik tulenevalt kokkuleppest naisega saata vastus e-kirjaga). Lisatakse edasised soovitusel emakakaela jälgimiseks ja patoloogia esinemisel soovitusel emakakaela täiendavateks uuringuteks.

Rinna- ja emakakaelavähi sõeluuringu projekti juhtimistegevused: projekti juhtimistegevused (projekti tegevusjuhise/kvaliteedistandardi rakendamine; sõeluuringute

koordineerimine, sõeluuringutes osalevate tervishoiuasutuste juhendamine, koostöö sõeluuringute kvaliteedi kontrolliks (nt laborite audit) ja tagasiside andmiseks asutustele, tulemuste analüüs), kutsete saatmisega ja liikuvate mammograafiabussidega seonduvad kulud kaetakse riikliku vähistrateegia raames riigieelarvest vähistrateegiale eraldatud vahenditest (Tervise Arengu Instituudi poolt). Haigekassa teostab rinnavähi sõeluuringu valimi moodustamise, valimi uuendamise vastavalt ravikindlustuse andmekogu andmetele ning kindlustatute tagasisidele. Haigekassa hangib Tervise Arengu Instituudi volitusel personaalset postitusteenust, s.h kutsete, infolehtede ja ümbrikute trükkimine, kutse komplekteerimine ja otsepostitusteenus. Info kutsutud ja osalenud naistest edastatakse perearstidele, kellel on võimalik naisi skriiningul osalema nõustada (tavapäraselt veebruaris ja oktoobris).

Täiendav info: www.cancer.ee

6. “Rinnavähi varajase avastamise projekt”

Projekti kaugesmärgiks on rinnavähihaigete viie aasta suhtelise elulemuse suurenemine, **lähiesmärgiks** on sihtrühma (50-62 aastased naised) hulgas vastaval aasta kutsututest skriininguga hõlmatud aastaks 2014 70% ning skriininguga avastatud varajases staadiumis rinnavähkide osakaal üle 75% avastatud vähkidest. Hõlmatuse arvesse läheb nii ennetusprojekti kui eriarstiabi raames tehtud mammograafia, kutsutute hõlmatud (% uuringule kutsututest, kellel on 3 aasta jooksul teostatud mammograafiline uuring) oli 2011 aastal 65%, aastal 2012 67%.

Projekti sihtrühmad: Sihtrühma suuruseks sõeluuringul ravikindlustatud 50-62 aastased naised, kellele ei ole eelneval aastal mammograafilist uuringut tehtud. Kutsed saadetakse 2014 aastal **1951, 1952, 1956, 1958, 1960, 1962 ja 1964** aastal sündinud naistele, kellele ei ole eelneval aastal mammograafilist uuringut tehtud.

Projekti tegevuste kirjeldus: Uuringute läbiviimiseks on rakendunud kutsete süsteem, eesmärgiks teha uuringud võrdselt kättesaadavaks. Kutsutute nimekirja koostab Haigekassa ravikindlustuse andmekogu alusel. Nimeline skriiningukutse saadetakse tsentraalselt aasta jooksul ligikaudu 65000-le naisele posti teel Haigekassa poolt (aadresside andmed pärinevad rahvastikuregistrist) Tervise Arengu Instituudi rahastamisel. Kutsel on kirjas kõigi projektis osalevate tervishoiuasutuste registreerimise telefoninumber. Kutsega on kaasas infoleht, kus selgitatakse uuringu läbiviimise üksikasju, sh võimalikke negatiivseid kõrvalmõjusid. Mammograafiabussi abil osutatakse teenust kõigis maakondades, v.a. Tallinn, Tartu, Pärnu, ja Kohtla-Järve, Jõhvi ja Narva. Ennetusprojekti raames tehakse 50-62 aastastele naistele naisele mammograafia mõlemast rinnast ning vajadusel kutsutakse naine tagasi täiendavatele uuringutele. Uuring sisaldab kahe radioloogi poolt tehtud uuringu tulemuste kirjeldamist. Normist erineva leiu puhul järgnevad täiendavad uuringud meditsiinilisel näidustusel. Uuringu tulemusest teavitatakse naist uuringu teinud raviasutuse poolt kirjaliku vastusega (s.h. võimalik kokkuleppel saata vastus e-kirjaga või muul viisil).

Täiendav info: www.cancer.ee

